

ชื่อวิทยานิพนธ์ : บทบาทในการสอนกรรมฐานของสตรีในประเทศไทย

ผู้วิจัย : นางสาวยุวรินทร์ โตทวี

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระมหาวรญาณ วรณฺญ, ดร. พธ.บ., M.A., Ph.D.

: ศ. (พิเศษ) ดร.กาญจนา เจริญศิริ อ.บ., M.A., Ph.D. (Linguistic for TESOL)

: รศ.บุญเรือง อินทวันต์ พธ.บ., กศ.บ.

วันสำเร็จการศึกษา : ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๖

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องบทบาทในการสอนกรรมฐานของสตรีในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษากรรมฐาน และบทบาทในการสอนกรรมฐานของสตรีในสมัยพุทธกาล ๒) เพื่อศึกษาบทบาทในการสอนกรรมฐานของสตรีในประเทศไทยปัจจุบัน และ ๓) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทในการสอนกรรมฐานของอาจารย์สตรีในสมัยพุทธกาลกับสมัยปัจจุบัน งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารคือ คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา เอกสาร ตำราวิชาการ ตลอดจนผลงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วประมวลข้อมูลโดยนำมาศึกษา วิเคราะห์ด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอสรุปการวิจัยด้วยวิธีนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

๑) อาจารย์สตรีในสมัยพุทธกาล ที่มีบทบาทในการสอนกรรมฐานเป็นที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาและได้รับยกย่อง เป็นเอตทัคคะ มีกิตติคุณงดงาม ๔ ท่าน คือ (๑) พระเขมาเถรี มีการสอนกรรมฐานคือ ให้พิจารณาในขั้น ๕ ประการ ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ปรากฏในคำวิสนาปัญหาธรรมถวายพระเจ้าปเสนทิโกศล และในคำแสดงธรรมโต้ตอบมาร (๒) พระปฐาจาราเถรี มีการสอนกรรมฐาน ๓ ครั้ง คือ ครั้งแรก ท่านได้สอนแก่ภิกษุณี ๓๐ รูปที่มาปฏิบัติอยู่กับท่าน คือ สอนให้นำน้ำมาเป็นอารมณ์ ครั้งที่สอง ท่านได้สอนธรรมแก่ขอทานชื่อจันทา ให้รับกรรมฐานไปปฏิบัติจนได้บรรลุอรหัตผล และครั้งที่สาม ท่านได้ให้โอวาทธรรมกรรมฐานแก่สตรี ๕๐๐ คน ที่ละคน ที่สนใจในการเสียชีวิตของบุตรเหมือนกัน (๓) พระธรรมทินนาเถรี สอนธรรมโดยได้แสดงเรื่องอุปาทานขั้น ๕, มรรคมีองค์ ๘ กับขั้น ๓, สมาธิและสังขาร, สัญญาเวทิตินิโรธ และเวทนา ๓ ประการ แก่วิสาขอุบาสก

อดีตสามี (๔) นางชูชุตตราอุบาสิกา ได้แสดงธรรมที่ได้สดับมาจากพระพุทธเจ้า แก่พระนางสามาวดี พร้อมด้วยบริวารในตำหนัก ๕๐๐ คน ให้ได้บรรลุโสดาปัตติผล

๒) อาจารย์สตรีในสังคมไทยปัจจุบันที่มีบทบาทในการสอนกรรมฐาน เป็นที่ยอมรับและมีชื่อเสียง ๕ ท่าน คือ (๑) แม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุต สอนกรรมฐานในแนวอานาปานสติ ใช้ลมหายใจเป็นเครื่องกำหนด ขณะทำงานและในทุกกิจกรรมของชีวิตด้วยจิตที่ไม่ขุ่นมัว (๒) คุณบุญจวน อินทรกำแหง สอนกรรมฐานในแนวอานาปานสติ ใช้ลมหายใจเป็นเครื่องกำหนดในทุกๆอิริยาบถ (๓) ดร.สิริ กรินชัย สอนกรรมฐานโดยวิธีเจริญสติปัฏฐาน ๔ ผีกเดินสมาธิ หรือจงกรม เดินด้วยสติ มีสัมปชัญญะ นั่งสมาธิ สวดมนต์ (๔) ดร.ตรีธา เนียมขำ สอนกรรมฐานตามแนววิชชาธรรมกายของพระมงคลเทพมุนี วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กำหนดนิมิตด้วยดวงแก้วใส โดยอาศัยฐานที่ ๗ เป็นฐานเสมอ (๕) คุณสุจินต์ บริหารวนเขตต์ สอนกรรมฐานโดยการบรรยายพระอภิธรรมโดยยึดตามหลักธรรมในพระไตรปิฎกและอรรถกถาเป็นสำคัญ ทั้งได้ยกพระสูตรมากล่าวอ้าง เพื่อเพิ่มความสนใจให้ผู้ฟังได้ศึกษา สอบทาน เทียบเคียง

๓) บทบาทการสอนกรรมฐานของสตรี ๒ ยุคนั้น มีทั้งความเหมือนกัน และความต่างกัน ทุกท่านเป็นพุทธสาวิกา ที่มีความสามารถ กล้าหาญ และมีศิลปะในการสอนกรรมฐานที่เป็นอัตลักษณ์ โดยยึดมหาสติปัฏฐานเป็นหลัก ส่วนในข้อต่างนั้น แต่ละท่านนั้นได้เน้นในองค์ธรรมและองค์ปฏิบัติที่ต่างกัน คือ พระปฐาจารย์เถรี และ แม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุต ใช้สื่อเครื่องมืออุปกรณ์เป็นหลัก, คุณบุญจวน อินทรกำแหง และ ดร.สิริ กรินชัย ใช้อานาปานสติ และการให้เดินจงกรม นั่งสมาธิ สวดมนต์เป็นหลัก, พระเขมาเถรี, พระธรรมทินนาเถรี, นางชูชุตตราอุบาสิกา และคุณสุจินต์ บริหารวนเขตต์ ใช้วิธีการสนทนาธรรมในองค์พระกรรมฐาน ส่วน ดร.ตรีธา เนียมขำ สอนกรรมฐาน คือ พุทธานุสติและอาโลกกสิณ

จากการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า ศักยภาพของสตรีในการศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม มีอยู่ทุกยุคทุกสมัย สมควรที่ได้รับการส่งเสริมและให้ความสำคัญกับสตรีเข้ามามีบทบาทด้านการสอนพระกรรมฐาน อันเป็นเครื่องสะท้อนความมั่นคง ความผาสุกในสังคม และความเปิดกว้างทางศาสนา

Thesis Title : The Role of Women in Thailand on Meditation Teaching

Researcher : Miss Yuwarine Totawee

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Dr.Phramaha Waranyu Sonchun Pali VII, B.A., M.A., Ph.D.

: Prof.(Emeritus) Dr.Kanchana Ngourungsi B.A., M.A., Ph.D.

: Assoc.Prof. Bunruang Intavaran Pali V, B.A., B.Ed.

Date of Graduation : March 31, 2013

Abstract

The study on the role of women in Thailand on meditation teaching had three objectives: 1) to study the meditation and the role of women in Buddha's lifetime on meditation teaching, 2) to study the role of women in the present on meditation teaching, and 3) to compare the role of women in Buddha's lifetime and the present on meditation teaching. This research applied the documentary research with collecting data from Tipitaka, academic textbooks, related documents and researches. Analysis of the data used the analysis of the content and the summary of the research used presenting the descriptive results of the research.

The results of the research were found that:

1. The women in Buddha's lifetime having the role on meditation teaching appeared in Buddhist scriptures and admired as Etadagga (foremost) had four people: (1) Phrakhema theree teaching the meditation by considering the Panca-khandha: Rupa (corporeality), Vedana (feeling), Sanna (perception), Sankhara (mental formations), and Vinnana (consciousness) appeared in answering the Dhamma questions to King Pasenadi of Kosala and giving a sermon to Mara (the Evil One), (2) Phrapatajara theree teaching the meditation in three times: firstly, teaching the mediation to 30 Bhikkhunis: secondly, teaching the mediation to a beggar named Candha by the practice of the meditation till reaching the Arahattaphala (final freedom), and : finally, teaching the mediation to 500 women who were sad to the death of their children, (3) Phradhammathinna theree teaching the Dhamma by the five Upadanakkhandha (aggregate of clinging), Atthangika-

magga (the Noble Eightfold Path) and the three Khandha, Samadhi (concentration) and Sankhara (conditioned things), Sannavedayitanirodha (extinction of perception and feeling) and the three Vedana (feeling) to Visakha Upasaka, and (4) Khuchchuttara Upasika teaching the Dhamma listening from the Buddha to The Queen Samavadee and 500 followers to reach the Sotapattiphala (the Fruition of Stream-Entry).

2. The women in the present having the role on meditation teaching had five people: (1) Mae Chee Sansanee Sthirasuta teaching the meditation according to Anapanasati (mindfulness on breathing), (2) Runchuan Intarakamhaeng teaching the meditation according to Anapanasati, (3) Dr. Siri Karinchai teaching the meditation according to the four Satipatthana (setting up of mindfulness), (4) Dr. Tritha Niamkham teaching the meditation according to the Vijja Dhammakaya of Phra Mongkoltepmunee at Wat Paknam, Phasicharoen by concentrating on the object of visualization at the seventh position all the time, and (5) Sujin Boriharnwanaket teaching the meditation by the explanation of Abhidhamma according to the Dhamma principles in the Tipitaka and the commentary to increase the interest to the listeners.

3. The role of the nine women in Buddha's lifetime and the present on meditation teaching was similar that every woman was Buddhasavika who had the capacity, the bravery and the ergodic art in teaching the meditation by applying Maha Satipatthana. However, the role of the nine women in Buddha's lifetime and the present on meditation teaching was different that Phrapatajaratheree and Mae Chee Sansanee Sthirasuta used the media and equipment for the propagation, Runchuan Intarakamhaeng and Dr. Siri Karinchai taught the meditation according to Anapanasati, Phrakhematheree, Phradhammathinnatheree, Khuchchuttara Upasika and Sujin Boriharnwanaket used the Dhamma conversation for teaching the meditation, and Dr. Tritha Niamkham taught the meditation according to Buddhanussati (recollection of the Buddha) and Alokakasina (the Light Kasina).

From the research, it was showed that the potentiality of the women in studying the Dhamma and the meditation had in every era, were suitable to be supported and give the importance to the women in the participation of teaching the meditation as the reflector of the security, well-being in the society and religious wide opening.